

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

***ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
ОЧИМА МОЛОДІ***

МАТЕРІАЛИ
II студентської наукової конференції

26 квітня 2018 року

Харків 2018

РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) належить до групи основних бюджетоутворюючих податків та за фінансовою значимістю займає першу позицію в системі прямого оподаткування в Україні, що свідчить про значну роль даного податку у формуванні дохідної частини Зведеного бюджету. У 2016 р. доля ПДФО у загальних податкових надходженнях характеризувалась підвищенням порівняно з минулим роком та становила 21,3 % [3], проте ця позитивна динаміка здебільшого обумовлена не покращенням економічної ситуації в Україні, а розширенням бази оподаткування та прискоренням інфляційних процесів. ПДФО є загальнодержавним податком і, одночасно основним елементом фінансової бази органів місцевого самоврядування. Так, у 2017 р. доля ПДФО у структурі надходжень до місцевих бюджетів становила 58% (або 110,7 млрд. грн). [3] Тому питання формування і розподілу ПДФО як провідного джерела наповнення місцевих бюджетів потребує додаткового дослідження.

Податок на доходи фізичних осіб сплачується як резидентами, так і нерезидентами країни, а також податковими агентами із певних доходів, а саме: із трудових доходів (заробітної плати та винагород), зменшених на суму податкової соціальної пільги; пенсій, якщо їх розмір перевищує встановлену межу; доходів від здійснення інвестиційних операцій (дивіденди, проценти та ін.); доходів, не пов'язаних із трудовою діяльністю (виграші, призи, спадщина, подарунки та ін.); доходів від продажу майнових і немайнових прав та інші доходи. При цьому базова ставка ПДФО становить 18%, а додаткова (на доходи з рухомого і нерухомого майна, дивідендів та ін) – 5%. Основними статтями надходжень ПДФО до місцевих бюджетів у 2016 році були: ПДФО із заробітної плати (82% надходжень), ПДФО з виплат військовослужбовцям, ПДФО із нетрудових доходів, ПДФО з пенсій та за результатами річного декларування (сукупно 16,8 – 17,8% надходжень) [4, с.22-23].

З прийняттям Верховною Радою у грудні 2014 року змін до Бюджетного та Податкового кодексів України в нашій країні розпочався процес фінансової децентралізації владних повноважень, який пов'язаний із певними протиріччями. Так, у 2010 р. частка надходжень від ПДФО у місцеві бюджети становила 100%, а в 2014 р. – 83,2%. [3] На сьогодні ж, мобілізовані суми податку на доходи фізичних осіб розподіляються між ланками бюджетної системи таким чином, що у бюджеті м. Київ залишається 40%, а в інших бюджетах місцевого рівня (міст обласного значення, районів, областей та об'єднаних територіальних громад) 60% мобілізованої суми ПДФО.

У 2016 році до місцевих бюджетів надійшло 146,9 млрд грн податкових надходжень, що на 48,7 млрд грн, або на 49,6 %, більше, ніж у попередньому році. Рівень виконання податкових надходжень становив 111,4 % річного плану, перевиконання відбулося за всіма основними податковими джерелами наповнення місцевих бюджетів, зокрема за податком на доходи фізичних осіб (108,5 %). ПДФО, попри переспрямування його значної частки до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів – 46,3 % (у 2015 р. – 45,6 %). Надходження цього податку у 2016 році склали 79,0 млрд грн, що на 24,1 млрд грн, або на 43,8 %, більше за відповідний показник 2015 року. Разом з тим, більшість бюджетів територіальних громад залишаються дотаційними [2].

Для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій з початку 2015 року застосовуються базова та реверсна дотації. Базова дотація – це трансферт із державного бюджету до місцевих бюджетів, а реверсна дотація – це кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів. Базова дотація за період 2016 року була

перерахована в обсязі 4,7 млрд грн. Надходження до державного бюджету від перерахування реверсної дотації склали 3,0 млрд грн. [5] Нова система вирівнювання залежить від індексу податкоспроможності відповідного бюджету, обчисленого у розрахунку на одного жителя. Нормативним вважається середній рівень таких надходжень по Україні на одного жителя ± 10 %. У разі, якщо такий рівень буде перевищено на 10 %, то 50 % надлишкових надходжень вилучатимуть до державного бюджету (реверсна дотація). Якщо ж виникне зворотна ситуація, і надходження будуть на 10 % менші за середній рівень, то з державного бюджету буде компенсовано лише 80 % суми, необхідної для досягнення цього рівня. Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів здійснюється окремо за ПДФО та податком на прибуток. Решта доходів місцевих бюджетів вирівнюванню не підлягають і залишаються у повному розпорядженні органів місцевої влади.

На сьогодні органи місцевого самоврядування не забезпечуються необхідними фінансовими ресурсами для виконання делегованих повноважень. В якості компенсаційних втрат від ПДФО місцеві бюджети отримують галузеві субвенції, які мають чітко зазначену ціль: медична, освітня, на підготовку кадрів, що забезпечує виключення випадків перерозподілу зазначених коштів на інші видатки. Тобто місцеві органи не можуть змінювати цільове призначення, тоді як попередня система вирівнювання дозволяла такий перерозподіл. Через недостатню ресурсну базу місцеві бюджети не в змозі повною мірою профінансувати потреби розвитку територій [5, с. 1011].

При аналізі надходжень ПДФО до бюджетів можна простежити деякі взаємозалежності із іншими макроекономічними показниками. Так, частка ПДФО у ВВП зросла до 5,3% (у 2016 р.), але все ще залишається меншою надходжень у зведений бюджет. Це пояснюється низькими темпами зростання ВВП. Нерівномірним є співвідношення між збільшенням надходжень з ПДФО та значно меншими обсягами зростання заробітної плати. Це може свідчити про існування значного податкового навантаження на громадян, які отримують легальні заробітні плати на рівні вищому за півтори мінімальні заробітні плати. Також можна визначити сезонність у надходженні ПДФО – у травні та січні зменшення внаслідок свят, а влітку та грудні збільшення. Тому ці особливості треба враховувати при плануванні видатків місцевого бюджету.

Отже, одним із пріоритетів бюджетної політики в Україні на сучасному етапі є проведення комплексної реформи місцевого самоврядування, головною метою якої є підвищення рівня фінансової незалежності та видаткової автономності місцевих бюджетів, а також посилення ефективності використання бюджетних коштів. Податок на доходи фізичних осіб є перспективним джерелом зростання спроможності місцевих бюджетів за умови, що структура розподілу буде стабільною. В останні роки спостерігається збільшення надходжень від стягнення ПДФО обумовлені здебільшого збільшенням об'єктів оподаткування та рівнем інфляції. Тому майбутнє зростання цього джерела поповнення місцевого бюджету буде відчуватися протягом майбутніх років зі стабілізацією інфляційних процесів у країні та легалізацією тіньових доходів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]. – К., 2017. – 92 с.
2. Родченко В. Б. Вплив реформи фіскальної децентралізації на місцеві бюджети України // Соціальна економіка. - 2016. - № 1. - С. 59-68.
3. Статистичні дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Тренди в динаміці податку на доходи фізичних осіб у 2011-2016 роках. / За заг. ред. В.М. Мазярчука [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/2017-07-18-Trendy_v_podatkah-Personal-income-tax.pdf
5. Юрій Е.О. Особливості формування доходної частини бюджету в сучасних умовах [Електронний ресурс] // Молодий вчений.- 2016.- № 12.1. - С. 1010-1013. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12